

Københavns Universitets Geografiske Institut

Hovedbygning og feltstationer 1967

Af Axel Schou

Abstract

In May 1965 a new building was inaugurated to house the Geography Department of the University of Copenhagen. A description is given of the room facilities, educational and scientific functions of this main building as well as of the field stations of which a new one is under construction in Esbjerg at the North Sea coast.

Fra Quartier Latin til Østerbro

Københavns Universitets Geografiske Institut, der siden 1960 havde haft til huse i Københavns Universitets Gråbrødreaneks, Kejsergade 2 (se Geografisk Tidsskrift, bind 61) blev i 1965 installeret i nybygningen Haraldsgade 68–Rønnegade 2 på Østerbro, nær Universitetsparken, hvor en række andre institutter hørende under det matematisk-naturvidenskabelige fakultet er samlet.

Årsagen til, at instituttet efter kun 5 års forløb måtte opgive lokalerne i Gråbrødreanekset, må først og fremmest søges i det stærkt forøgede antal geografi-studerende; i 1963 steg tilgangen af nye studenter til 80, og da auditoriet netop kunne rumme 80 personer, blev pladsforholdene ganske utilstrækkelige. En yderligere anledning til instituttets flytning var den, at Gråbrødreanekset i henhold til nyere tendenser inden for universitetets langtidsplanlægning var bestemt for en række filologiske institutter, medens geografien sammen med de øvrige geo-videnskaber ifølge planen skulle udflyttes fra den indre by.

Da pladsmangelen i Kejsergade var akut, og geo-planens realisering måtte ligge en årrække ud i fremtiden, samlede interessen sig om et planlagt byggeri nær Universitetsparken med henblik på ind-

retning af huset til Geografisk Institut på lejebasis. Med et etageareal på 4000 m² er det nye institut dobbelt så stort som det gamle, hvilket svarer til den efter beregningen ønskelige udvidelse. Fordelingen af rummene på 6 etager kunne synes at indebære vanskeligheder med hensyn til intern trafik. Disse kompenseres imidlertid ved den store elevatorkapacitet, 4 elevatorer, der ialt kan rumme 43 personer, besørger forbindelsen mellem etagerne. Alle muligheder for at gennemføre en relevant ruminddeling var til stede, idet bygearbejdet på det tidspunkt, da lejemålet blev indgået, kun omfattede betonkonstruktionen til 2. etage. På 6. sal blev indrettet auditorium med 200 siddepladser ved at forhøje tagkonstruktionen og undgå gennemførelsen af bærende søjler.

Den 19. maj 1965 kunne rektor, professor, dr. Carl Iversen foretage den officielle indvielse, og i talen redegjorde rektor for universitetets byggesituation, der dannede baggrund for den her foretagne helt utraditionelle lejemålsordning. Bestyreren redegjorde for husets indretning, og på Det Kongelige Danske Geografiske Selskabs vegne lykønskede viceadmiral, dr. A. H. Vedel geografien til de i bygningen opnåede gunstige kår for forskningen, idet det specielt betonedes, at de store bog- og tidsskriftsamlinger nu kunne opstilles på betryggende og let tilgængelig måde.

Institutbygningens indretning

Idet der henvises til etageplanerne, fig. 1 og 2, skal der i det følgende gives en kort fremstilling af ruminddelingen, de enkelte etagers funktionelle særpræg og deres benyttelse.

Kælderrummene 002 og 003, der er opvarmede og i øvrigt indrettet til beskyttelsesrum, anvendes som depot for ekspeditionsudstyr og apparatur til de glaciologiske, kystmorfologiske, hydrologiske og mikroklimatiske forskningsprojekter. De øvrige rum i kælderen 001 og 004-008 tjener som depotrum for publikationer og som arkivrum for bøger og kortblade.

1. sal er indrettet for instituttets undervisningssektor. Rummene 102 og 104 er seminarrum, hvor hold på 15 studenter undervises efter studiekredsprincippet. 103 er studenterinstruktorenes rum, hvor forberedelse af undervisningstimerne sker ved indsamling af relevant statistisk materiale, kortblade etc., og hvor udtegning af demonstrationsplaner m. m. finder sted. Studiesalen 106 er udstyret med tegneborde og bogsamlinger, hvis indhold varierer efter undervisningsplanens emner. Her udfører studenterne de arbejdsopgaver, der stilles dem ved kurserne, hvorefter resultaterne fore-

lægges til kritisk vurdering under seminarøvelser. 107–08 er laboratorier indrettet for jordbundsstudier og sedimentologisk forskning. 109 benyttes til øvelser i de samme discipliner for hovedfagsstuderende med speciale inden for naturgeografi, og 111 er et værksted med anlæg for rotaprint-trykning og indbinding. Her fremstilles de kompendier, der anvendes ved undervisningen. Endvidere trykkes materiale til øvelsesbrug, eksamensvejledninger, opgaver til skriftlige øvelser og eksaminer etc.

2. sal rummer instituttets biblioteksafdeling. I rum 202 er til studiebrug opstillet et håndbøgsbibliotek og en atlæssamling på åbne reoler. 201 er tidsskriftbibliotek, hvor ca. 800 tidsskrifter, af hvilke den overvejende del indgår som bytteforbindelse med „Geografisk Tidsskrift“, ligger ordnet efter et regionalt alfabet-system på bakke-reoler. Efter et år går de til indbinding og opstilling i hovedbiblioteket. Denne tidsskriftsamling, der omfatter praktisk talt samtlige eksisterende geografiske tidsskrifter, er altså et værdifuldt resultat af det intime samarbejde mellem Københavns Universitets Geografiske Institut og Det Kongelige Danske Geografiske Selskab. Rum-mene 205–8 er til rådighed for bibliotekaren og biblioteksassistent-erne. Bibliotekarstillingen er oprettet under rigsbibliotekarembedet med tjeneste ved Geografisk Institut. Denne ordning kan tages som udtryk for den værdi, der tillægges biblioteket som dansk central-bibliotek for geografi.

På 3. sal er rum 307 instituttets lille auditorium, beregnet til forelæsninger for de ældre studerende med plads til ca. 50. Rum-mene 310–15 er arbejdsværelser for stabsmedlemmer, og i øvrigt er denne etage i væsentlig grad indrettet til instituttets kartografiske og tekniske afdeling. Kortarkivet er installeret i 301, hvor kort-bladene opbevares efter princippet: hængemapper i trækasser. Her foregår katalogisering og udlån af arkiveksemplarer mod kvittering. Korridorrummet 316 anvendes også til opstilling af kortarkivets kasser. 302 er kartografisk studiesal, hvor kurser afholdes i kartografi, blokdiagramkonstruktion o. lign. De kortsamlinger, der tjener undervisningsformål, er anbragt i stålskabe på vandrette bakker, idet denne ordning erfaringsmæssigt giver mindre slid, når mange personer benytter kortene. I rum 309 findes flyvebilledarkiv og apparatur (stereotop) for udtegning af kort efter flyvebilleder. I bygningens midte er på denne etage indrettet mørkekamre, 304–5, med installationer til udførelse af al slags fotoarbejde, forstørrelser og formindskelser, fremstilling af lysbilleder til undervisningsbrug etc. De to rum er forbundet ved en lysluse, der muliggør mørkekammer-

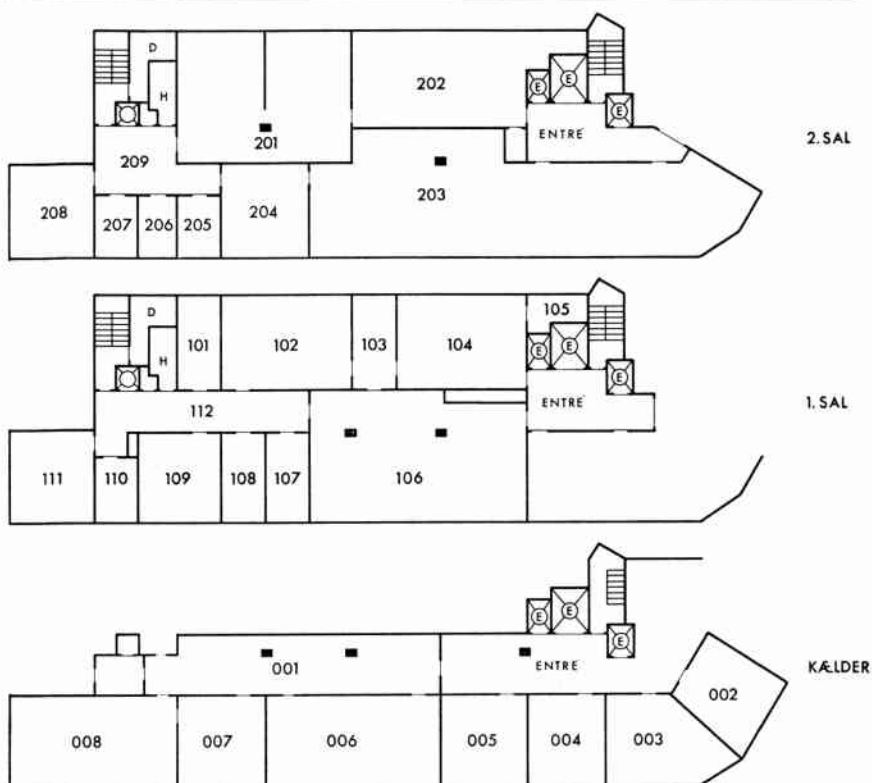
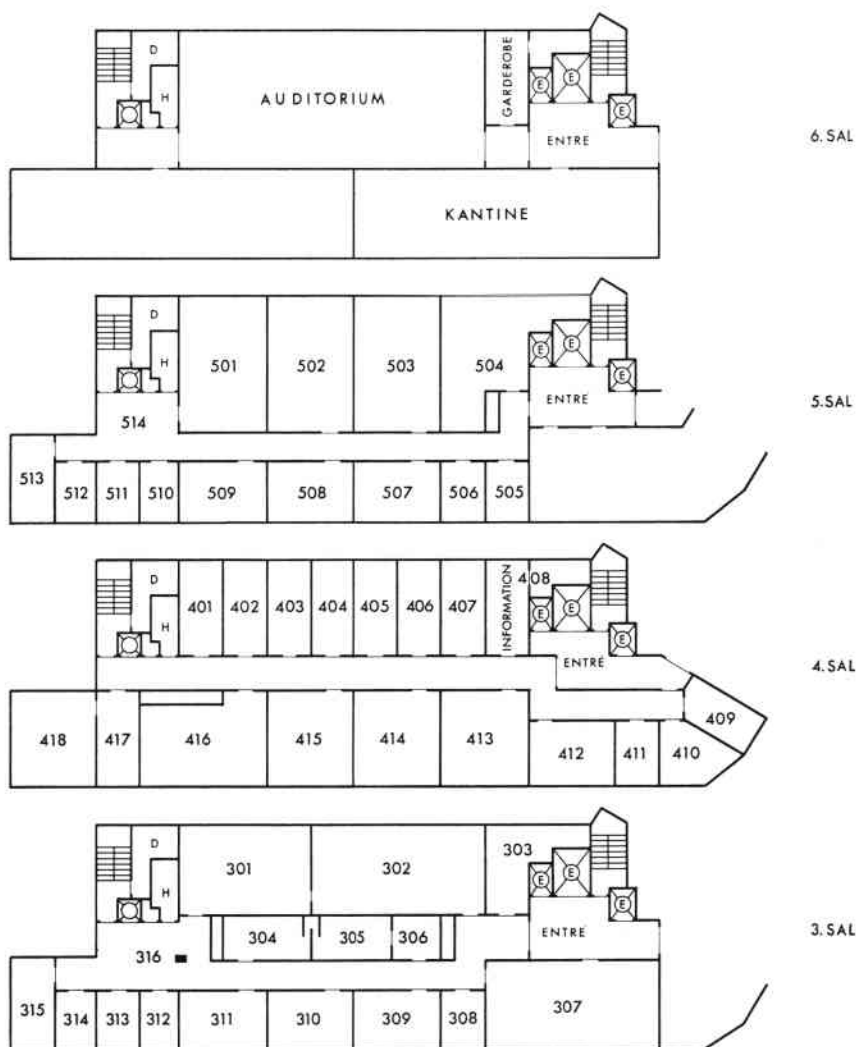

Fig. 1. Ruminddeling for kælder, 1. og 2. etage. Tegnforklaring, se teksten.
 Fig. 1. Room pattern, basement, first and second floor. Explanation, see summary.

Fig. 2. Ruminddeling for 3.-6. etage. Tegnforklaring, se teksten. ➔
 Fig. 2. Room pattern, third to sixth floor. Explanation, see summary.

arbejde i det ene rum, selv om der arbejdes ved lys i det andet. 306 er skyllerum. Fotolaboratoriets forskellige rum, der er uden vinduer, er forsynet med specielle ventilationsanordninger. Tegnestue for tekniske tegnere og lyskopieringsapparat er indrettet i 303.

4. sal kan betegnes som instituttets administrationsafdeling. I informationen umiddelbart inden for døren fra trapperummet er indrettet telefonomstilling og hustelefoncentral. Ved skranken i dette rum modtager studenter og besøgende vejledning og eventuelt hen-

visning til instituttets medarbejdere. 407 rummer lysbilledsamlingerne, som er installeret i skabe med lodrette skyderammer, hver rummende 100 lysbilleder i småbilledformat. Med en oplyst matglasplade som baggrund har man hurtig oversigt over de enkelte rammers indhold. Opstillingen er dels systematisk, dels regional. Samme rum tjener tillige som skrivestue. Det samme gælder 411. 405 er Det Kongelige Danske Geografiske Selskabs kontor, hvorfra publikationsvirksomhed, bytteforbindelsesordningen og selskabets foredragsvirksomhed administreres. Rummene 401-2-3-4-6-10 og 12 er arbejds-

værelser for stabsmedlemmer af amanuensisgruppen. 413-14-15 er professorværelser, 418 bestyrelserens kontor med sekretærværelse i 417. 416 er instituttets mødeværelse, hvor også samtlige mundtlige eksaminer finder sted.

5. sal har til gadesiden (opefter i figuren) en række arbejds-værelser, hvoraf de største 507-8-9 og 13 er for stabsmedlemmer, de mindre, dvs. 505-6-10-11 og 12, er arbejdsrum for grupper af hovedfagsstuderende, studenterinstruktører og gæster. Ved at lægge midterkorridoren asymmetrisk er der opnået mulighed for indretning af de store undervisningssale 501-2 og 3. Disse rum kan betegnes som forskningsrum, idet alle installationer er fleksible, således at indretningen kan varieres efter de løbende projekters natur. Arbejdes der f. eks. med sammensætning af flyvebilleder i lange serier, kan en stor bordflade etableres gennem hele rummet. Rummenes bogbestand og indhold af kortmateriale veksler også med benyttelsens karakter. 504 er studierum for hovedfagsstuderende.

6. sal. Hovedrummet her er store auditorium, der meget utraditionelt er indrettet i bygningens øverste etage, fordi der her var bedst mulighed for dels at opnå den større rumhøjde, som er nødvendig i en forelæsningsaal af tyve meters længde, dels fordi man i bygningens øverste etage kunne undgå de gennemgående søjler, der udgør husets bærende konstruktion, idet tagkonstruktionen kunne indrettes med støtte af ydermurene. I auditoriet er der siddeplads ved borde til 120 og – når der indsættes løse stole – til 200 personer. Vinduesvæggen kan blændes under lysbilledprojektion ved automatisk virkende rullegardiner. Lysbilledapparater kan styres fra podiet. De akustiske forhold er udmærkede, og et højttaleranlæg er yderligere en god støtte for forelæsere. På samme etage er indrettet studenterkantine, hvis ledelse forestås af institutionen Studenternes Spisestuer, samt lejlighed for bygningens inspektør.

Feltstationerne

Under instituttet administreres Skalling-Laboratoriets afdelinger i Ho, Esbjerg og Tønder. Angående det af professor Niels Nielsen i 1930 oprettede laboratorium for studiet af klit, marsk og vade, hvis navn, Skalling-Laboratoriet, også er knyttet til de senere oprettede feltlaboratorier, henvises til artikel i Geografisk Tidsskrift, bind 61. Da såvel undervisning som forskning stiller stadig voksende krav til feltstationerne er der også for disses vedkommende tale om igangværende betydelige udvidelser, hvis karakter kortfattet skal omtales.

Ho-afdelingen, der består af et hovedhus og 3 sovebaracker med plads til ialt 10 personer, blev opført 1947–49 i sydranden af Ho Plantage midt i et naturlandskab bestående af klitterræn, marskenge og vader til afløsning af det i 1944 hortsprængte oprindelige Skalling-Laboratorium. En garagebarak er yderligere indrettet til arbejdsrum. Skalling-Laboratoriet er oprindeligt opført for Carlsbergfondets midler. Nu er det overtaget af Københavns Universitet, der dækker udgifter til drift og nødvendige udvidelser. Den intensiverede forskning i forbindelse med forøgede krav til kursuslaboratorieplads har bevirket, at Ho-afdelingen i 1968 forventes udvidet med en undervisningsbarak, der forsynes med de bekvemmeligheder med hensyn til vand og toiletter, som nødvendiggøres af den efterhånden store skare beboere.

Stationen i Tønder, oprettet i 1953 i forbindelse med organisationen De Danske Vade- og Marskundersøgelsers aktivitet, arbejder i lejede lokaler i Politigårdens øverste etage, hvor der er indrettet laboratorium og tegnestuer, der foruden at tjene forskning også benyttes til afholdelse af sommerkurser.

Esbjerg-afdelingen har siden oprettelsen i 1936 benyttet et tidligere maskinhus, der ved havnemyndighedernes velvilje blev stillet til rådighed. Denne bygning står nu overfor at skulle nedrives på grund af havnens udvidelse. En ny laboratoriebygning er under opførelse i tilknytning til det fiskerimuseum med saltvandsakvarium, som Esbjerg kommune opfører i anledning af Esbjergs 100 års by-jubilæum den 24. april 1968.

Det nye laboratorium indrettes ved velvilje fra Esbjerg kommune i en sidefløj af museumskomplekset med et etageareal på ca. 400 m², og Undervisningsministeriet bidrager med 1 million kroner til dette nye laboratoriums etablering. I parterre-etagen vil der blive 2 laboratorierum, et til grovere analyser, sigtning, slemning o.s.v. og et til finere opstillinger, titrering etc. Der indrettes endvidere et vejerum og et mikroskoperingsrum. Et større øvelseslokale får plads til ca. 15 studerende, og der bliver endvidere et mindre biblioteksrum samt 2 arbejdsværelser. I kælderen, hvortil der ad en rampe er direkte adgang fra gårdspladsen, indrettes dels oplagsrum for feltudstyr og dels et forsøgslaboratorium, hvor bassinmodeller kan opmures og andre pladskrævende forsøgsopstillinger, vindtunneller o. lign. kan anbringes alt efter de løbende forskningsopgavers behov.

I sommermånederne vil dette laboratorium blive benyttet af 5–6 kursushold à 12–15 studerende. Herudover må der regnes med, at ca. 5 hovedfagsstuderende årligt har fast station af nogle måneders

varighed for at løse feltopgaver. Hertil kommer, at laboratoriet – som de andre feltstationer – benyttes af de stabsmedlemmer, der beskæftiger sig med studier over klit, marsk, vade og en række kystmorfologiske problemer samt den arealbenyttelses-kortlægning, der i en årrække har stået på forskningsprogrammet, og som stadig udvides.

I lighed med de andre feltstationer vil det nye Esbjerg-laboratorium kunne huse de mange fremmede forskere, der i kortere og længere tid tager ophold i Danmark for at beskæftige sig med de specielle opgaver, for hvis behandling der her i landet er skabt forsknings-tradition og -metodik. Foruden de forskningsfaciliteter, der forefindes som laboratorieudstyr, er der til feltstationernes rådighed en motorbåd med forskningsudstyr, bl. a. ekkolod, samt to vogne, en terrængående „Landrover“ og en Folkevognsbuss.

Instituttets stab

Københavns Universitets Geografiske Instituts bestyrer er professor, dr. Axel Schou, der leder instituttets undervisnings- og forskningsvirksomhed i samarbejde med professor, dr. N. Kingo Jacobsen og professor, dr. Viggo Hansen. Den videnskabelige stab omfatter i 1967 derudover afdelingsledere for henholdsvis Grønlands-afdelingen og kystforsknings-afdelingen samt 12 amanuenser. Der er til instituttet knyttet 9 lektorater og et universitetsadjunktur. I 1966/67 deltog 430 studerende i geografiske kurser og øvelser.

I øvrigt består staben af 1 bibliotekar, 6 kontorassistenter, 1 tegner, 2 laboratoriebetjente, 10 studenterinstruktører og et skiftende antal personer beskæftiget som teknisk medhjælp.

Det har været hensigten med denne fremstilling at give en ajourført oversigt over instituttets bygningsmæssige indretning. Detaljerede oplysninger vedr. instituttets stab og undervisning kan fås i Københavns Universitets lektionskatalog. Angående de løbende forskningsprojekter henvises til Københavns Universitets årbøger 1963-64 og 1964-65 samt til Geografisk Instituts årsberetninger.

SUMMARY

The moving of the Geography Department from the old quartier latin in the town center was caused by the rapidly increasing number of students. The old building, which had been used only for five years, had become unsatisfactory and in particular the lecturing hall with seats for 80 students was quite insufficient when the yearly number of freshmen raised to this number in 1963. The new building is a concrete construction

in six floors and basement archives, the total area being 4000 sq. metres. The lecturing hall (AUDITORIUM) has in a very untraditional way been placed in the sixth floor where it was possible to avoid the constructional supporting pillars, the roof construction spanning from one outerwall to the other one. A student canteen is established at the same level (KANTINE).

In the large lecturing hall 150 students can be seated. A system of lifts makes it possible to transport this number of persons in three turns. A small lecturing hall (307) takes an audience up to 50 persons and two seminar rooms are established for group-education of 20 persons (102, 104). A working room for students is arranged with drawing tables, map collection and the necessary library facilities (106). Special rooms are adapted for the requirements of cartographic courses (302) and the use of airphotos by means of stereotop-equipment (309). A student library comprising textbooks, handbooks and atlases is arranged with open shelves (202). There are rooms for the use of students majoring in geography as well as for post-graduate students and guests (504-5 and 510-12).

The main library comprises a collection of 800 currently arriving periodicals (201) arranged regionally on open shelves for the annual accession, and a closed library section where books and bound periodicals etc. can be ordered by written requisition (203-4). The library is acting as special library for geography in co-operation with the Danish public library system under the leadership of a librarian with assistants. The library is a combination of the book collection of the Royal Danish Geographical Society and the Department's collection, a dominant part of the periodicals is acquired in exchange for the Danish Geographical Review "Geografisk Tidsskrift" which is published by the society with two volumes yearly. Other publications of the society are "Kulturgeografiske Skrifter" (Human and Economic Geographical Review), "Folia Geographica Danica" and "Atlas of Denmark". The map collection is installed in particular rooms partly in boxes furnished with vertical folders (301, 316) and partly in cupboards with horizontal shelves (302).

For execution of the research programmes three rooms with flexible outfit offer facilities of various kind according to actual demand (501-3).

The fourth floor is reserved for administration, professors' offices (413-18), typewriting and other sorts of clerical work (407 and 411), information desk, collection of lantern slides (407) etc. Working rooms for staff members: 401-2-3-4-6-10-12.

The scientific staff comprises three full professors: Axel Schou, Ph.D., Head of Department, N. Kingo Jacobsen, Ph.D. and Viggo Hansen, Ph.D., 10 associate professors, 5 assistant professors and 10 student instructors. The total number of students engaged in geography courses is 430. The technical staff comprises 6 clerks, 2 draughtsmen, 1 craftsman and a varying number of technicians.

Laboratories are established for photographic work (304-6), for reproduction (303) and for soil studies as well as for sedimentological research (107-9). The instrument collection comprises measuring instruments for meteorological and hydrological research, surveying equipment,

echosounding outfit, drilling instruments, arctic expedition outfit etc. and is stored in the basement rooms (002-4). Archives are established in the basement too (005-8).

For research work in Denmark the Department disposes of field laboratories in Esbjerg, Tønder and on the peninsula of Skallingen. Further, one motorboat and two cars (Landrover, VW-bus) are at disposal.

For the field station in Esbjerg a new building is under construction in connection with a museum for fisheries and a saltwater aquarium sponsored by the municipality of Esbjerg on the occasion of the 100 year anniversary of this town. The field station will comprise laboratories for coastal studies, in particular for sediment analysis and soil research, library, workrooms for scientists and teaching facilities of various kind. The Ministry of Education contributes with 1 million Danish kroner to the foundation of this field station.

Tidsskrifter og årbøger

Som det fremgår af den efterfølgende fortegnelse, modtager det samlede bibliotek ca. 800 løbende publikationer årligt, deraf til Geografisk Institut ca. 200, til Geografisk Selskab ca. 600 og til Skalling-Laboratoriet ca. 100. En del af de større geografiske tidsskrift-rækker indgår i to sæt, hvilket er af stor betydning, fordi brugen af biblioteket er så mangesidig og intensiv, at et enkelt eksemplar ikke ville kunne tilfredsstille de krav, der stilles af læsesal, udlån, øvelser og forskning.

Det samlede antal af indgående håndbøger og monografier ligger omkring 1000 hvert år. Da det ikke har været gørligt i øjeblikket at foretage en katalogisering af alt indgående bogmateriale, har man ved denne lejlighed begrænset opgaven ved kun at anføre oprindelsessted og navn for de løbende periodica for kalenderåret 1967.

Udbygning og opretholdelse af hytteforbindelser varetages gennem Geografisk Selskabs organisation. Efterfølgende fortegnelse er udarbejdet af sekretær, fru *B. Henning Hansen*.